

1875

Málo přátel, málo knih, ob stojí ve zkoušce našich prožívaných dnů. Nejmilejší zrazují, už je nepoznáváme. Byli to druhové lehkých chvil. Nápor vichřice je odnáší, rostliny s mělkými kořeny, které vyrve poryv větru, zůstávají toliko duše s hlubokými kořeny. Mnozí, vypadající skromně, jichž jsme si v obyčejném životě ani nepovšimli. A nepatrný počet vznešených duchů, kteří se tyčí jako věže uprostřed pláně a zdají se tím větší nad tolika zříceninami.

Shledávám se opět s tím, který chránil sny mého života od mých dětských dnů, se starým dubem Shakespearem. Ani jediná jeho větev se nezlomila, ani jediná haluz nezvadla; a bouře, která dnes běsní nad světem, mocně kymácí touto velkou živoucí lyrou. Jeho hudba nedává zapomenouti na starosti přítomné chvíle. Když zbystríme sluch, jsme překvapeni, slyšíce, jak se z tohoto šumícího moře poznenáhlu vynořují hlasy naší doby, myšlenky, které se zdají být přímým vyjádřením našich nynějších soudů o událostech, jež nás sužují. Bylo mi potěšením nashromáždit sérii Shakespearových myšlenek, které, kdyby byly uveřejněny bez jména, vydávaly by se v nebezpečí, že vzbudí pohoršení u cenzury naší liberální doby, ještě nedůtklivější, než byla cenzura za doby královny Alžběty, myšlenek o válce a míru, o politických prostředcích v XVI. a XX. století — o ctižádostivosti a úskočnosti státu, o vykořisťování nejušlechtlejších pudů, hrdinství, obětavosti, skrytou zistiťností — o svatokrádežném směřování nenávislných vášní se slovy evangelia — o účastenství církvi a bohů na vzájemném vraždění národů — o slavnostních smlouvách, které jsou pouhé „cáry papíru“ — o povaze národů, armád, stojících ve střehu. — Tak je pravdivé, že přes světové převraty všechno je stále

stejně a že nalezl-li člověk nové prostředky k ovládnutí a zabijení, v duši se nezměnil.

Ale jedinečné dobrodiní, které nám přináší četba Shakespeara, je, že se v ní kocháme nejvzácnější ctností, jíž v tuto chvíli máme nejvíce zapotřebí: darem univerzální sympatie, pronikavé lidskosti, která způsobuje, že vidíme duše druhých jako svou duši vlastní. Není pochyby, víra, velikost, zanícenost životem a všemi jeho vášněmi nechybí naší době; a to již sbližuje s renesancí anglickou nebo italskou, třebaže, na rozdíl od ní a ku prospěchu této doby, nesetkáváme se za našeho času se žádnou z oněch osobností, neznajících míry, které v dobrém nebo ve zlém ovládají dav; dnes velikost je rozptýlena, je spíše kolektivní než individuální; v lidském oceánu, rozbouřeném v celé jeho spoustě, stěží převýší jedna vlna ostatní. — Ale v tom nespočívá hlavní rozdíl; spočívá v tom, že epická podívaná nemá diváka. Žádné oko neobsáhne bouři ve vsi jeho úplnosti. Žádné srdce nepřijímá za své úzkosti, zběsilosti, protikladné vášně těchto vln, narážejících na sebe, těchto tříšticích se bárek, těchto ztroskotanců, nad nimiž se zavírá pootevřený jícen moře. Každý zůstává zadržán v sobě a se svými lidmi. Proto, listující ve svazcích Shakespeara, pocítujeme úlevu a vykoupení. Zdá se, že v těžké noci vítr rozráží okno v uzavřeném pokoji a vháší tam závaný země.

Tak básníkův génius spájí články řetězu, který spojuje mezi sebou všechny bytosti. A nic se nezachvívá v jednom z nich, co by se nešířilo všemi: neboť všechno je nám společné a na každé stránce tragikomedie vesmíru nalézáme sami sebe.

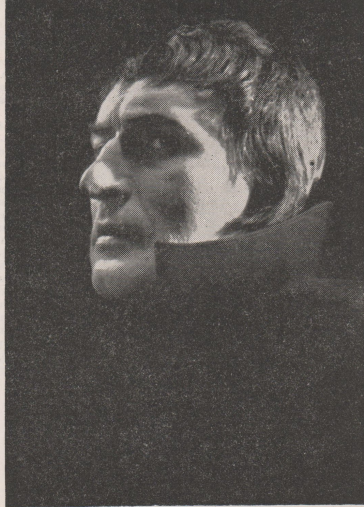
Romain Rolland

Přiznám se, že mluvit o Shakespearovi, nebo třeba jen o jediné jeho hře z těch šestatřiceti, je úkol ještě o něco těžší, než Shakespeara překládat. Svazky, sepsané o jeho hrách a poezii počtem tisíckrát převáží svazky jeho děl, a přece ten jejich součet nedokáže znovu vyslovit, ale našťastí ani zastřít to, co říká sám Shakespeare. Samuel Johnson, ten anglický Salda osmnáctého století, má pro čtenáře Shakespeara velmi prostý recept. Nechte komentátory stranou a čtěte Shakespeara. Ale jednak sám tu radu postavil na hlavu. Neodolá, aby znovu nevydal Shakespeareovy hry ve své redakci a navíc o nich napsal velmi zevrubné, nejednou kriticky přísné, ale v souhrnu obdivné, užaslé komentáře. A za druhé, když vyslovil ten svůj rázný recept — pryč s vykladači — zřejmě nepomyslel na herce, na režiséry a na překladatele. Každá nová reprodukce té či oné hry, ať na jevišti nebo v jiné řeči, než byl napsán originál, je přece jejím novým výkladem. Ty výklady se mění podle charakteru doby, kdy k nim dochází podle prostředí i podle životních zkušeností, erudice a osobního temperamentu vykladačova. Variací výkladů je tedy nesčíslně...

Když Shakespeare psal Richarda III., bylo mu dvacet devět let. Nenapsal jej tedy vousatý či ovavřinovaný pan, jak nám ho někdy chtějí líčit čítanky, tj. nepovedené dobové sochy a portály apod. Starým pánem v žádném slova smyslu se ostatně Shakespeare nikdy nestal. Neměl na to čas. Napsat za dvaapadesát let života šestatřicet her, k tomu sonety a několik epických básní, starat se přitom o divadlo jako jeho podílník, také si často v tomto divadle zahrát, starat se o rodinu a přitom všem žít životem své doby, vidět její tvář, znát všechny vrstvy, vnímat, jak žije a myslí prostý lid, co píše a jak žijí současní autoři, čím se zabývá ten renezanční znovu vzkříšený obor lidské činnosti, totiž věda, měl-li tohle všechno stihnout, jistě se nemohl starat o nějakou její propagaci. Propagoval se prostě tím, čím byl a co vytvářel. Dobové prameny říkají, že se mu velmi brzy začalo říkat Shakescene — ten, který otřásá jevištěm. Neotřásal jím patrně jako herec, známe přece ty Hamletovy rady hercům, ale jako autor, který musí zasáhnout vědomí své doby na citlivém místě. Právě Richard

III., jedna z nejrannějších jeho her, patří podle značně pozdějšího Hamleta a prvního dílu Jindřicha IV. ke hrám nejúspěšnějším, a to nejen na jevišti, ale i v knižním vydání. Poprvé vyšla v roce 1597 s tímto podivuhodným, ne ovšem Shakespeareovým, ale nakladatelským titulem: »Tragédie krále Richarda III., kde se dějí jeho zrádné úklady proti vlastnímu bratru Clarencovi, žalostná vražda nevinných synovců, násilné dobytí moci a celý běh jeho ohavného života i krajně zasloužená smrt.« Co se dnes píše na záložky, psalo se rovnou na titulní stránky. Ale vrafme se k době vzniku hry. Leží na ní zvláštní dobově příznačný stín, který jakoby aspoň částečně vysvětloval ten její krutě, šibeničně humorný spodní tón. Koncem roku 1592 a počátkem roku dalšího nesměla londýnská divadla hrát, protože se nebezpečně rozšířil mor. A když se nehrálo, Shakespeare, ten divadelní praktik v nejlepší smyslu slova, psal hry, aby bylo co hrát, až zase úřady povolí představení. Je to souvislost i v jiném smyslu pro Shakespeara příznačná: tváří v tvář morové nákaze a smrti dělal, co jako živý člověk uměl nejlepšího. Ale nepsal kvilivé truchlohry, ani útěšné selanky, jimiž by snad na takovou pohromu reagovali

Jiří Adamíra

autoři nižšího řádu, než byl on. Psal právě Richarda III. — hru, kterou by povrchní pohled mohl zařadit mezi díla negace a odsouzení lidských vlastností a hodnot, ale která je snad paradoxně, tím ovšem silněji, jedinečně vedeným zásahem proti jinému, konec konců ještě zhoubějšímu moru — proti povyšování osobní moci na princip a smysl života...

Myslím, že nelze ani dost často opakovat, jak výslovně byl Shakespeare mužem divadla. Na rozdíl od jiných, literárně založených současníků se vůbec nestaral o knižní vydání svých děl. Vycházela jen proto, že si zřejmě lidé chtěli připomenout své zážitky z divadla nebo aspoň zčásti poznat, o čem se na dálku dověděli. Shakespeare sám zřejmě pokládal svůj text za integrální součást představení, která sice pomíjí, ale přece jen vykonává na celý styl doby, na její myšlení a mravy mnohem silnější účinky než pouhá četba. Tou svou bezstarostností vůči tištěnému vydání svých her Shakespeare způsobil jejich příštím editorům spousty starostí. Richard III. dal v tom směru nejvíce práce: text jeho originálu se musel nesmírně podrobnou srovnávací prací sestavovat celkem ze sedmi různých vydání, z nichž, bohužel, o žádném nelze říci, že je sám Shakespeare připravoval k tisku nebo korigoval. Ať byly texty Shakespearových předloh do budoucnosti a do naší dnešní přítomnosti jakkoliv obtížné, ať snad tu a tam šli editoři po mylné stopě a tím nám unikal nějaký ten skvělý verš, ten ledabylý literát, ale tím důkladnější divadelník to vyhrál i nad stoletími. Ty jeho texty jako by svou vlastní silou prostupovaly z věků do věků a nedaly se umlčet. O to víc důvodů máme dnes nehrát v Richardovi nebo v kterékoliv jiné Shakespearově hře nějakou úctyhodnou a slavnou hru úctyhodného a slavného autora; ostatně mnohem víc úcty mu projevíme živým a odvážným zpřítomněním hry živého a odvážného básníka a herce, kterému není žádných čtyři sta let, ale právě jen dvacet devět.

Zdeněk Urbánek

W. SHAKESPEARE

SONET

Kdo má moc ublížit a přece se jí vzdává,
kdo nikdy nedělá, co stále hrozí v něm,
kdo zmítá jinými a sám vždy odolává
jak skála, nehybný, chladný, všem svůdnostem,
jen ten má právo být dědicem všech krás nebe
a hospodařit zde s poklady přírody,
jen ten je pánem a vlastníkem sama sebe —
ostatní nejsou než správci své podoby!
Každíčká květinka léta je létu milá,
i když jen pro sebe žije a umírá;
jakmile však ten květ náhaza zachvátíla,
i sprostě lopusí více ceny pro ně má:

čin může nejsladší věc zvrátit v nejhrubší;
hnijící lilie čpí hůř než lopusí.

Přeložil JAN VLADISLAV

Jiří Adamíra
Ljuba Benešová

WILLIAM SHAKESPEARE:

RICHARD III.

Tragédie o dvou dílech Přeložil Zdeněk Urbánek

Režie: Radim Koval

Scénická hudba: Karel Kupka

Asistent režie: Jiří Duras

Scéna: Vladimír Šrámek

Kostýmy: Jarmila Konečná j. h.

Král Edvard IV.	František Šec
Edvard, princ z Walesu, později	
král Edvard V.	Tomáš Solc
Richard, vévoda z Yorku } synové	Aleš Koval x
} královi	Hynek Nedvěd x
	Miloš Pavlín
Jiří, vévoda z Clarence	Jiří Adamíra
Richard, vévoda z Glostru, později	Radim Koval
král Richard III.	
Jindřich, vévoda z Richmondu,	
později král Jindřich VII.	Svatopluk Matyáš
Kardinál (Thomas Bourchier)	Osvald Albin
Arcibiskup z Yorku (Thomas	
Rotheram)	František Benoni
Biskup z Ely (John Morton)	Josef Haukvic
Vévoda z Buckinghamu	Miloslav Holub,
	nositel vyznamenání
	Za vynikající práci
Vévoda z Norfolků	Slavomil Kramolís *
Hrabě ze Surrey, jeho syn	Miloslav Tolaš *

Anthony Woodeville, hrabě Rivers,	
Alžbětin bratr	Jaroslav Nedvěd
Lord Grey	Stanislav Malý
Markýz z Dorsetu } Alžbětini synové	Gustav Richter ***
Hrabě z Oxfordu	Leo Psotka *
Lord Hastings	Stanislav Wandas
Lord Stanley, hrabě z Derby	Miroslav Olejníček
Lord Lovel	Miloš Ježíšek *
Sir Thomas Vaughan	Jan Bolech *
Sir Richard Ratcliffe	Přemysl Matoušek
Sir William Catesby	Miroslav Horák
Sir James Tyrrel	Lubomír Tokoš
Sir James Blunt	Bohuslav Čáp
Sir Walter Herbert	Adolf Loub *
Sir Robert Brakenbury, velitel	
Toweru	zasloužilý umělec
	Antonín Brož
Sir William Brandon	Ladislav Stankovič *

Křištof Urswik, kněz	Jindřich Jureček *
Tressel } pánové z doprovodu	Bronislav Szynglarski **
Berkeley } lady Anny	Slavoj Sindler *
Londýnský starosta	Jiří Duras
Královna Alžběta	Anna Kratochvílová,
	nositelka vyznamenání
	Za zásluhy o výstavbu
Vévodkyně z Yorku	Zora Rozsypalová
Lady Anna, vdova po Edvardovi	Ljuba Benešová
Vrah I	Jan Matýsek
Vrah II	Jiří Zvěřina j. h.
Měšťan I	Bohuslav Čáp
Měšťan II	Alois Müller
Měšťan III	Josef Haukvic
1. posel	Ivo Malíř *
2. posel	Zdeněk Kulhánek *
3. posel	Karel Čepek ***
4. posel	Jan Bolech *
Posel na Boswortsském poli	
Posel Hastingse Stanleyemu	Karel Čepek ***

Lordi a další pánové z družin, dámy, kněží, mnichové, vojáci a další.

Hlavní přestávka po prvním dílu.

Premiéra 7. května 1962 v Divadle Zdeňka Nejedlého.

Hlavní inspicient: Miloslav Kožušník, nositel vyznamenání Za vynikající práci.

Inspicienti: Milada Pecháčková, Jaroslav Děršák.

Napovídá: Heda Reminová.

* člen operního sboru
 ** člen externího sboru činohry
 *** studující konzervatoře
 x člen dětského rozhlas. dram. sboru

... Nemůže nám jít o výlučně politickopsychologické drama, které znamená téměř vždy zúžení na malou možnost procesu zobecnění, ale o podtržení onoho společenskofilosofického problému, který je produktem původní akumulace a je vybaven všemi nejhroššími průvodními rysy a přerůstá ve svých historických modifikacích do dneška. Je tedy pro mne problém Richarda ve své podstatě problémem nejkrajněji vyvinutého individualismu a kultu individua a zázemí, či podhoubí, které tento individualismus a individuum plodí, dává mu vzrůst až do nejhroznějších podob. Toto maximum není totiž sčlopné existence bez prostředí, které jej zrodí, živí a dává mu narůst do největších boláků společnosti. Neboť každý individualismus se všemi průvodními zjevy je odporný a negující, znamenající vždy rdoušení všeho svobodného, demokratického a humanistického, deformující lidi a jejich charaktery až k obludnosti.

I naše historická zkušenost potvrzuje toto hluboké společenské, ale i lidské poznání. A to jistě nemusíme mít na mysli pouze individualismus, pohybující se na vrcholcích společenského pohoří, ale jako součást každé společenské jednotky.

Je tedy Richardův vybičovaný individualismus, plodící zkázu, nelitostný a ničeho nelitující, brutální a nemilosrdný, neznající žádných mravních kodexů či zábran, ba naopak — vytvářející svou vlastní, »osobitou«
krvavou morálku, jedním ze základních motivů, který transponován do dneška, zaznívá stále hrozivě. Tento na pranýř přibitý individualismus se všemi nejkrajnějšími důsledky — ať už historicky u Richarda, nebo v jiné, dnešní dějinné rovině — je permanentní hrozbou, varující ve všech proporcích a podobách, neboť v každém individualismu spočívá nebezpečí negace, a to ať se jedná o individualismus průměrného občana, nebo na špici vyneseneho jedince, jenž se dostalo příležitosti a podmínek. Důsledky jsou úměrné konkrétní situaci. Tyto podmínky, v nichž se individualismus s expanzivitou hydry rozrůstá, mají svou rovnoměrnou důležitost a význam a jsou druhým základním motivem inscenace. Neboť žádná individualita není schopna života bez tohoto pařeníště, bez hrávačů a prostředníků.

A toto poznání platí pro každou novou variantu. A proto nejen v Richardově macchiavellismu, ale i v každé jeho moderní modifikaci se jako v boláku doby vyrážejí nejtěžší zlořády společnosti. Anglický nemarxistický vědec John F. Dauby, s nímž nemusíme ve všem souhlasit, napsal: »Teprve v Richardovi, velkém mistru přetvářky, hledí zkaženost doby sama sobě v tvář. V tom spočívá dvojjakost jeho úlohy; Richard je logický produkt své společnosti, a přece zároveň paria, kterého odvrhuje; je pokrytec, a přece upřímnější ve svém sebepoznání, než ti, jež ničí a klame. Je zlotřilec a přece zároveň i hrdina cyklu historických her; je to muž, jehož chybou je, že přejímá normální praxi svého světa, redukuje ji analyticky na holou podstatu a povyšuje ji téměř s asketickým sebeovládáním na uvědomělý princip svého jednání.«

Třetím motivem, jako produktem či organickou součástí, je pokrytectví prostupující jako jedovatá houba celou tkáňí díla. Neboť právě onen individualismus, zahnaný do krajností, má svůj maximální výraz v dvojjakosti, podvojnosti osob a osobností, nejpružnější podobě pokrytectví. A to nejen mamutí pokrytectví vrahů, zakrývající zločin velkohubým vyznavačstvím, dvorskou nebo diplomatickou noblesou, nebo přikrývající nacionalistickými hesly »Jsem bohem vyvolen, abych tento bohem vyvolený národ vedl do boje proti tomu či onomu nepříteli.«

Miloslav Holub
Jiří Adamira

Jde zároveň o ten méně okatý, tím tíže odhalitelný dvojitý loket, kterým si vzdělání civilizovaní občané měří svou záslužnou lidskou a občanskou hodnotu. Onen dvojitý loket, který jako železnými prsty rdousí život, znehodnocuje hodnoty a vydává pádělek za originál . . .

. . . Je pochopitelné, že realizace Richarda III. musí jít především přes hlavní postavu. Kdo je to vlastně Richard a jaká je jeho minulost, kde začínají jeho ambice? Shakespearův Richard činí svou první charakteristickou narážku v V. dějství druhého dílu »Jindřicha VI.«, když zabíjí Sommerseta a říká: »Kněží se modlí za nepřátele, princové je zabíjejí.« To je první výrazný akcent jeho osobnosti, součást jeho psychologie a metod, které se rozvinou do zrudné košatosti. Richard prosazuje svého bratra Edwarda, protože nemůže zahájit žádné tažení pro sebe samého, pokud není rod Yorků definitivně usazen na královském trůně. Proto se účastní po jeho boku tažení proti králi Jindřichovi z rodu Lancasterů, proto sám Jindřicha v towerském vězení zabije. To je jeho první vražda za anglickou korunu, kterou provádí s chladnou plánovitostí. Trilogie o Jindřichu VI. končí definitivním usazením se rodu Yorků na anglickém královském trůně. A to, co ještě zbývá, je tragédie Richarda III. Když jeho bratr Edward chce získat Alžbětu za svou ženu, tu, ač zprvu se vším souhlasí, Richard ve velkém monologu poprvé přiznává, že má své osobní ambice:

»Ba, Edward bude ženu v úzkém mít.
Kéž by byl vyssát mozek, kosti, vše,
by čacká haluz nevzrostla mu z ledví,
a on od zlatých mne zdržel dob,
v něž doufám!«
»Tak po koruně prahnu daleké!«

Richard otevírá hru brilantním monologem a hned začíná jednat. Na listině těch, kteří mu stojí v cestě za korunou, je Clarence. Richard, který intrikoval, zradil bratra králi a dosáhl tak jeho uvěznění, se táže s nevinným úsměvem, když se setkává se svou obětí:

«Dobrý den, bratře. Pročpak vaši milost
provází stráž?«

A když později obrací hrot zbraně proti skutečným viníkům a je položena otázka Brakenburym, odpovídá Richard:

»Ovšem, ctihodný Brakenbury, račte si nás poslechnout; my neosnujeme zradu, člověče. Král je moudrý, říkáme, čest sama! Královna je na svůj věk moc milá, nežárlí! . . . atd.

a končí:

»Můžete, pane, něco popřít?«

Troufalost tohoto výpadu, to je typický Richard. Je v tom důvěrnost i rafinovaná zálužnost. S Clarencem se loučí a pokrytecky přísahá na věrnost bratrskou, čest, lásku, na svůj život. Kolikrát takto vůbec přísahá? Mnohokrát. A vzápětí po odvedení Clarence následuje jízlivá výpověď o skutečném vztahu, nenávist plná jedu vůči tomu, který mu stojí v cestě. Jedním z nejdůležitějších momentů a scén Richardových je scéna s lady Annou. Je to scéna, o níž někteří vědci tvrdí, že ji nemohl napsat Shakespeare, a že je neorganická. Naopak. Bez této scény je Richard obyčejný vrah, zbavený svého génia a virtuozity. Tato scéna je pro mne proškou zbraní, generální zkouškou sil. Po tomto fascinujícím vítězství, v němž Anna není poražena, ale přemožena, Richard jakoby zdvojnásobil své zběsilé úsilí. Je opojen sám sebou, motor začíná běžet na nejvyšší obrátky. Richard je v tomto dialogu poznamenán krutou a cynickou otevřeností, s níž dovede přiznat

Jiří Adamíra
Anna Kratochvílová

své zločiny, aby mohl spáchat další. Dobývá Annu se stejnou otevřenou brutalitou, s jakou se dovede dívat i sám na sebe a na svou znetvořenou postavu. Přezkouší a vyslídí všechny zbraně a finty. A odpor Anny jako by znásobil jeho síly. Stejnou metodu uplatňuje i v dialogu s Alžbětou, v němž žádá o ruku její dcery. Zase se cynicky přiznává ke svým činům, aby to bezostyšně spojil s vyzváním dbání o vlastní zájem, lichotí, slibuje a opět přísahá. O kolik však ve srovnání se scénou s lady Annou ztratil na bravuře, virtuozitě. Jako by vyleštěný diamant dostal jemný povlak.

V Richardovi Shakespearu začíná svůj veliký objev člověka a jeho duše, který v jeho vývoji vrcholí dále ve svých nejzralejších tragédiích. Richard, vykazav své svědomí za dveře, slibuje publiku dovolenou od morálky. Není to tupý, odpudivý vrah. Je statečný, má svůj osobitý, skřípavý humor, je vynalézavý, s vysokým stupněm intelligence, virtuózní převleků, rychlý jako blesk, bezohledně upřímný k sobě a strhujícím lživým ke svým nepřítelům. Je ironikem, sarkastikem a cynikem. A nejen k druhým, ale současně i vůči sobě. Richard dosahuje svých cílů všemi prostředky, jež má po ruce — hlavně likvidací všech, kdož mu stojí v cestě. Zajišťuje si pomoc svých stoupenců slibováním na podíl kořisti. Dosahuje souhlasu svých poddaných pečlivě připravenou groteskní parodí lidového hlasování. Ale tady jde o víc, než o vyličení této mistrovské studie se vši bohatostí valérů. V Richardovi jde o to, že se Richard svým strašným humorem proleptává pod všechnu umělý civilizací vzdělanostní nános k těm zbytkům zpola, či vůbec neuvědomělých instinktů, vášní »vůli k moci«. Richard je tu postaven proto, aby zároveň nastavil zrcadlo hodně či méně živých, nebo drímajících individualistických tendencí. A jestliže v hledišti jsou fascinováni a smějí se Glosterovým šachmatovým tahům, prováděným s grácií potrefené, ale tím v této zvláštní deformitě poutavější inteligentní šelmy, smějí se tím i vlastní podvojnosti.

Shakespeare svým Richardem chytá diváky na ryze estetické blaho, probuzené »humanity« — pravého opaku té, kterou v té či oné míře vyznávají. Chytá je na smích, kterým se na chvíli — ztotožnění s touto humanitou — smějí své vlastní humanitě, která by měla bédovat, soucítit, plakat nebo se vytrhnout ze své povýšené letargie a vzepřít se tomuto ostouzení lidskosti. Ale Shakespeare, i když na závěr nechává vystoupit Richmonda jako uklidňovatele, jde až do konce. Je neúprosně pravdivý, jako bývá někdy pravý šibeniční humor. Odhaluje lidský instinkt, ať mu už říkáme vůle po moci nebo touha po »vyšším« a zajištěnějším životním postavení a tím ukazuje, co je na lidské přirozenosti třeba krotit a vzdělat, aby svět byl pro ostatní stránky lidského charakteru obyvatelné a radostné místo. Radim Koval

čestí představitelé richarda III.

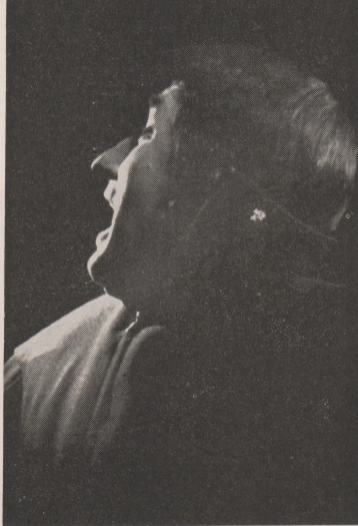
Vytvořit roli Shakespearova Richarda III. patřilo vždy k největším hereckým ctížádostem. Není proto divu, že i první velký český tragéd Josef Jiří Kolár, herec bytostně ambiciózní, zařadil i tuto postavu do bohaté galerie svých shakespearovských rolí. První představení bylo 19. března 1854. Pro obecenstvo i kritiku byla již dána možnost srovnání Kolárova výkonu s mnohými představiteli Richarda III. na scéně Německého divadla v Praze. Podle zachovaných kritik vyšel Kolár z tohoto poměření velmi čestně.

Po Koláři převzal později tuto roli herec Simanovský, který již však zdaleka neměl takového daru osobitosti.

Dalším v galerii českých Richardů byl Vendelín Budil. Jeho výkon byl založen především na vysoké kultuře řeči. Největší z našich herců, Eduard Vojan, přistoupil ke zpodobení této role až v době své vyzrálosti v roce 1911, kdy režii představení měl Jaroslav Kvapil. Vojanův výkon byl vysoce hodnocen kritikou a trvale se zapsal i do paměti jeho spoluherců.

Tato z největších Shakespearových postav našla na českém jevišti dalšího velkého zpodobitele v roce 1934. Představitel titulní role byl Zdeněk Štěpánek. Mnohé z kritik vycházejí ze srovnání s výkonem E. Vojana o M. Ruttu: »Štěpánkuv Richard vycházel více z těla; byl to odporový lidský zmetek a úskočný komediant, stále jako by se pohyboval na rozhraní zbabělé úděsnosti a sadistické krvelačnosti; kulhavý ďábel, jenž miluje zároveň tvář svatouška i běsovské rouhání a který v okamžiku, kdy docílí trůnu, odhaluje přímo své přikrčené pekelnictví.«

Naše premiéra je prvním uvedením Richarda III. v Ostravě. kb.

W. Shakespeare: Richard III. Program vydalo Státní divadlo v Ostravě v redakci dramaturga Vojtěcha Kabeláče. — Obálka a grafická úprava V. Šrámek, fotografie F. Krasl, typografická úprava R. Mikeska. Vytiskly Moravské tiskařské závody, n. p., Olomouc, závod Ostrava, provozovna 22, Hollarova 14. Cena 2 Kčs.

T 14 — 21833